

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 7. julija 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Poglavje o nacionalnem državniku

Tisti, ki bo pisal zgodovino Slovenije in slovenstva po vojni, bo najprej ugotovil zunanje znake propadanja v teh dneh. Povedal bo, kako je stalno in nevzdržno padala naša življenjska raven, kako je ponikovala pravstvena raven, kako je usihala naša življenjska moč in odpornost, in kako se tistega bornega naravnega prirastka, ki nam je kljub vsemu ostal, nismo mogli prehraniti in ohraniti doma. Povedal bo, da je skoraj ves ta naš prirastek moral v tujino s trebuhom za kruhom, in opozoril bo posebej, da smo dajali Slovenci skoraj polovico (45%) vseh izseljencev iz Jugoslavije v zamejstvo, dajali jih kljub svojemu majhnemu prirastku in kljub temu, da ima Slovenija komaj 8% prebivalstva v državi. Povedal bo, kako se ni ves tisti čas v Sloveniji delalo javnih stavb in naprav, kako so morali ležati bolniki, težki bolniki, po dva na eni postelji, in kako so se zaradi tega drug drugega okuževali in umirali. Kajti nikoli ni bilo denarja za bolnišnice pri nas, kakor ga tudi ni bilo ne za slovensko vseučilišče, ne za železnice, ne za ceste. Pokazal bo, da so sicer slovenske železnice donosale četrtno, slovenske pošte pa tretjino vseh državnih dohodkov, da pa se je ta denar odvajal na jug, medtem ko je v Sloveniji primanjkovalo osebja, da so se na jugu z njim delale nove železnice in postavljala poslopja, medtem ko v Sloveniji po navadi še za popravilo starih ni bilo denarja.

In še mnogo drugega bo povedal in poudaril. A seveda bi ta pisec naše povojne zgodovine ne bil resen znanstveni zgodovinar, če ne bi tudi raziskal vzrokov tega našega poloma. In tu bo lahko takoj ugotovil, da je bil njegov poglavitni vzrok jugoslovanski nacionalni centralizem, ki je dobil svojo krono v vidovdanski ustavi. Tisti centralizem, ki je osredil vse raznolično gospodarsko in kulturno življenje treh narodov v enem samem središču, in ki že psihološko nujno ni mogel imeti za kaj drugega čuta in smisla, kakor za to svoje središče, kakor dela pač vsak centralizem. In ko bo nadalje preiskoval, kdo je pomagal na konja centralističnemu sestavu, ki je koristil sicer Srbom, hudo škodoval Hrvatim, a največ škode in ponižanja prizadejal prav nam Slovincem, tedaj bo s trpko ogorčenostjo moral ugotoviti, da so bili to ljudje iz Slovenije, a njim na čelu — dr. Žerjav. Kajti samo ti ljudje so spravili tiste glasove skupaj, ki so bili še potrebni, da je dobil centralizem z vidovdanske ustave nekakšno navidezno zakonito osnovo.

Da je bila vidovdanska ustava in njen centralizem prava nesreča ne samo za Slovence, ampak tudi za državo samo, to priznavajo danes že jugoslovenci sami, čeprav neradi. A da kljub temu slave človeka, ki je tej nesreči utrl pot med nas, to je pa že nekaj, kar dokazuje popolno pomanjkanje spoštovanja do slovenskega naroda in njegove pravice.

Kajti prav dr. Žerjav je bil tisti, ki je zagovarjal zlasti gospodarski centralizem do takšne mere, da je celo belgrajska čaršija neverjetno začudena, a seveda veselo prisluhnila. Mi smo že nekajkrat navedli njegove besede v skupščini, da mora biti ravno gospodarsko življenje do skrajnosti centralizirano, in vsak ve, da se je to tudi izvršilo v čudoviti popolnosti. A še to mu je bilo premalo v njegovem prizadevanju, da slovenstvo kar najhitreje utopi v jugoslovenstvu, to se pravi uniči. Gledal je, da je Slovenija zgubila sleherno samostojnost tudi v najmanjših upravnih stvareh, prav v vsem naj bi ležala odločitev izven nje, v neslovenskem središču, ki bi že po naravi takih stvari Slovenijo nujno moralo zanemarjati. Ob priliki ponatisnemo iz »Jutra« samega dr. Žerjavov sestavek, ki je dejansko naperjen zoper slovensko vseučilišče. A debela knjiga bi bila potrebna, ki bi hotela prav in po zaslugi opisati vso Žerjavovo dejavnost, škodljivo za Slovence v enem ali drugem pogledu.

So ljudje, ki ga zagovarjajo: res, skoraj vse, kar je naredil, nam je škodovalo. Ali dobro je hotel, in te dobre volje mu le ne smemo oporekati.

Mi sicer tega ne verjamemo, vendar recimo, da je vse to res. Kaj pa naj potem rečemo o človeku, ki mu je manjkalo najosnovnejšega političnega znanja, iz katerega bi moral sprevideti, da centralizem ne more biti drugačen kakor ravno centralističen, torej v vsakem primeru za osredno Slovenijo škodljiv? In kaj naj zlasti rečemo ob takem centralizmu, kakor je naš in kakršnen tudi mora biti — glede na naše središče? To, da mu je mogla pomagati v dobri veri do moči samo precejšnja umska podpoprečnost.

A našim jugoslovenom je menda prihranjeno, da bi hoteli preveljaviti umsko podpoprečnost v politično bistrovidnost in državniško preudarnost. Kajti naravnost le ne bodo hoteli priznati, da je šel ves boj zoper slovenstvo in ne zanj, in s tem priznanjem pravilno oznamenovati tak boj po njegovi naravstveni plati.

Kdor pa se vsega tega zaveda — in ni jih več mnogo med nami, ki bi se vsega tega zavedali — za tega mora biti le malo preveč, kar si je upalo zapisati »Jutro« »Ob desetletnici smrti dr. Gregorja Žerjava«. Navajamo nekaj stavkov dobesedno, da nam jih vsaj ne bo nihče mogel prereči ali zaviti.

Kar takoj v prvem stavku je »Jutro« mnenja, da je bil dr. Žerjav

eden najpomembnejših duhov, kar smo jih Slovenci dali svoji narodni zgodovini ob njenem največjem prelomu, v njenih najbolj usodnih časih.

Ta pomembnost je pa menda v tem, da je zanikovala delo brezpomembnih ljudi kakor Trubar, Prešeren, Cankar.

Dalje:

Spomin na dr. Žerjava je neizbrisen tudi danes in občutek zgube je svež še vsak dan.

Občutek zgube, tega pa res imamo, okoli ¼ milijarde na leto znaša, vsak Slovenec, razen nekaj jugoslovenskih koritarjev, čuti to zgubo in tudi natančno ve, kateri pomembni duh mu jo je pripravil. In prav zato so bridka resnica »Jutrove« besede, da je dr. Žerjav

zaoral neizbrisne brazde v razvoju našega naroda.

Kaj pa naj človek reče k temle besedam, o katerih res ne vemo, ali je njihna puhlost bolj splošna ali njihna splošnost bolj puhla:

Iz groba se vedno močnejše dviga lik politične in državniške osebnosti, ki postaja tem bolj izrazita, čim bolj se odmika doba njenega dela in čim bolj

so v meglo zastrti veliki ideali, za katere je dr. Žerjav živel in umrl.

Ne bomo ugibali, kake vrste prividi so to, ki vzdigujejo v jutranjem uredništvu like državniških osebnosti iz grobov. Ali da govori »Jutro« o državništvu ljudi, katerih delo je bilo že od vsega začetka nerodovitno, ki se drži danes, po dvajsetih letih, samo še po zakonu vztrajnosti in moči svojih prisklednikov, ki ga hoče prav v teh dneh sporazum med Hrvatji in Srbi pogrezniti v nič, da ne bo ostalo od njega drugega, kakor grenak spomin — to je tudi za spominske uvodnike malo huda stvar.

Še hujsa, kolikor je to sploh mogoče, je pa trditev, da je Žerjavova

ljubezen oklepala, kar je naravno, predvsem njegov slovenski rod in slovensko zemljo.

Razen, če si je dr. Žerjav prisvojil tisto očetovsko oblast nad Slovenci, ki tepe, kogar ljubi. Pri tem bi omenili po eni strani, da mora tepeni palico vendarle s čemerkoli zaslužiti, po drugi pa, da tisto stalno zapostavljanje in izkoriščanje našega naroda, ki nam ga je naklonil dr. Žerjav s svojim centralizmom, ni stvar, ki bi mogla zbuditi v komer koli vero, da je nasledek velikanske ljubezni zgolj.

In v tem duhu besedari ta stilistični neboljše naprej. Ne samo brez čuta za resnico, ampak še bolj brez najmanjšega čuta za mero.

Menda ima dr. Žerjav na svojem grobu napisano, da je bil velik jugosloven. To je edino resnično oznamenilo njegovo, če se bere prav po slovensko seveda. Sicer bi pa storili njegovi prijatelji prav, če bi nam dali mir. Kajti kakor Hrvatje bomo tudi mi Slovenci prej ali slej likvidirali jugoslovenarstvo, najpristnejšo Žerjavovo tvorbo. In samo nekaj bridkega spomina bo ostalo za njo.

Slovenski narod ve: dr. Žerjav, to je posebljen centralistični duh. Duh centralizma, ki nam je prizadejal vse slabo in hudo, kar je bilo le slabega in hudega prizadejati mogoče.

A slovenski narod ve tudi, da ta negativni duh ni mogel nikoli nič trajnega, nič pozitivnega storiti. Vse njegovo delo je nosilo na sebi pečat neuspeha, znamenje pogina in smrti. Robatojdrnato je to delo oznamenoval dr. Tavčar: cekin v znak, in govno pade dol. Od Agro Merkurja pa do jugoslovenskega centralizma je bila usoda Žerjavovega dela ena. Če je bila usoda prvega zapečatena hitreje, bo pa zato usoda drugega končana koreniteje. In kakor od Agro-Merkurja ni ostalo drugega kakor gospodarski polom, tako tudi za nacionalnim centralizmom ne bo ostalo drugega kakor smrad po gnilobi in korupciji, in pa seveda strahovita tvarna in pravna škoda, zaradi katere bodo trpeli še pozni slovenski rodovi.

Dr. Mehmed Spaho

V nedeljo zjutraj je zadela kap našega dolgoletnega prometnega ministra, dr. Mehmeda Spaha, znanega voditelja bosenskih muslimanov. Močnejše se je uveljavil ta politik šele po sprejetju zloglasne vidovdanske ustave. Muslimanska delegacija je bila že v ustavodajni skupščini precej močna. Obstajala je po večini iz raznih begov, in te je Pašić kupil za glasovanje za ustavo s tem, da jim je štel težke milijone za odvzeto zemljo. Tako so ravno muslimani s Pucljevimi »kmetijaci« povzročili uzakonjenje centralizma, ki je še danes vir vseh naših političnih in gospodarskih tegob.

Vidovdanska ustava je rodila pri vseh Nesrbih nagonski odpor, pomedla z vsemi strankami, ki so zanjo glasovale, in zgrnila ljudstvo v tabore strank, o katerih je mislilo, da se bodo res iskreno in nevzdržno borile proti centralizmu. Tako je bilo v Bosni, na Hrvaškem in pri nas. In ta odpor je dvignil tudi rajnega dr. Spaha za obče priznanega voditelja bosenskih muslimanov.

Ker so veljali za steber centralizma radikali in Pribičevići »demokrati«, je bil odslej dr. Spaho v večini koalicij, ki so jih sestavljale navedenima dvema strankama nasprotni skupine, in ki so vsaj na zunaj veljale in se izdajale za »avtonomistične«, čeprav v mesecih, ko so prihajale na vlado, o kakem izvajanju njihovega avtonomističnega programa ni bilo ne duha ne sluha. Centralizem se je pač mehanično poostroval od leta do leta, pa naj je bil »na vladi« kdor koli, kajti programi so pri nas že skoraj vsa povojna leta veljali le za »ljudstvo«, dokler ni postalo tudi to nepotrebno in so naše stranke v zadnjih letih programe sploh zavrgle kot zastarelo breme.

Po šestojanuarskem preobratu je bil dr. Spaho potisnjen ob stran, razne upravne izpremembe so imele izrazito protimuslimansko ost, pod JNS diktaturo je bil pa seveda tudi pod strogim policijskim nadzorstvom. To je seveda le utrdilo njegov ugled med muslimanskimi množicami,

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

zato je bilo po tragikomičnem polomu Jeftićevega režima vsekako samo ob sebi umevno, da je tista garnitura radikalov, ki je sedaj prevzela vladu, pritegnila poleg dr. Korošca tudi dr. Spaho.

Vsem nam je še v živem spominu, s kakim navdušenjem in s kolikimi nadami je vsa država sprejela tedanjo Stojadinović-Korošec-Spahovo vlado, saj je bilo vse prepričano, da je njih edini cilj — likvidacija vidovdanskega centralizma. To tem bolj, ker je dr. Spaho leta 1935. s svojimi muslimani celo kandidiral na dr. Mačkovi listi.

Navzlic temu pa je tvoril dr. Spaho v navedeni tvorci Stojadinović-Korošec-Spaho precej samostojno osebnost. Iz umljivih razlogov je izhajal on s stališča, da muslimani niso ne poklicani in ne sposobni, odločati o načelnih vprašanjih ureditve Jugoslavije, zato je posvečal vse moči, da po oportunistični in upravni poti izbije za svoje muslimane kolikor je v danih okoliščinah pač mogoče. In to se mu je tudi posrečilo. Spretno se je izogibal, jasno izjaviti se v imenu muslimanov bodisi za Srbe bodisi za Hrvate, navzlic temu da so ga muslimanske množice večkrat potiskale na hrvaško stran. Ali je bila ta »spretnost« muslimanom res v prid, bo pokazala seveda šele bližnja prihodnost.

Pa vse to je stvar naših muslimanov samih. V sedanjem režimu je vodil dr. Spaho že od leta 1935. resor prometnega ministra. V vladi se torej ni mnogo vtilkal v srbsko-hrvaški spor in tudi ne v načelno vprašanje notranje ureditve države, čeprav je bil osebno naklonjen srbsko-hrvaškemu sporazumu, zato je pa s tem večjo doslednostjo, energijo in tudi uspehi varoval koristi svojih muslimanov in svoje Bosne. Medtem ko so pri nas govorili in obljubljali avtonomijo Slovenije, je pa dr. Spaho zahteval in tudi dosegel avtonomijo za svoje muslimane in to prav lepo avtonomijo. Dokaz za to nam je sedanja oblika »zakona o muslimanski verski skupnosti«, ki daje muslimanom vsaj na verskem polju, ki je zanje gotovo izredno važno, takorekoč popolno avtonomijo. Že samo ta uspeh mu je lahko poročstvoval za trajno hvaležnost njegovih muslimanov.

Mnogo pozornosti je vzbujala vsa zadnja leta tudi Spahova osebna politika. Slovencev nas je v državi 8%, davkov pa plačujemo 16%, zato bi menda upravičeno lahko zahtevali, da bi bili v osrednjih uradih zastopani vsaj s 14—16% osebja. Toda kaj vidimo! Celotno v tistih resorih, ki so jih večkrat in dlje časa upravljali Slovenci, smo zastopani, da se Bog usmili. Točne statistike za narodnostni nimamo pri roki, pač pa za vere. Vseh katolikov, t. j. Slovencev in Hrvatov je v državi 38%, pri osrednjih uradih pa uradništva: v ministrskem predsedništvu 0, v notranjem ministrstvu 11%, v prosvetnem 4%, v stavbnem 9%, v socialnem 10%, v Državni hipotekarni banki 2%, v Narodni banki 6%. Tudi muslimani niso bili na boljšem. Ko je prevzel dr. Spaho prometno ministrstvo, se je, kakor poroča tudi »Slovenec«, postavil na stališče, da je vsak deseti jugoslovanski vojak musliman, zato naj bo tudi vsak deseti železničar. Res je že sam v prvih dveh letih sprejel v železniško službo nad 3000 svojih ožjih rojakov, in danes najdemo muslimane že tudi po vseh slovenskih progah. (To za klobuk tistim, ki se s skrbjo vprašujejo, kam bomo šli z našimi ljudmi, če pride do avtonomije.) Kakor vidimo, je znal on za svoje pripadnike skrbeti precej, precej drugače kakor nekateri drugi tudi voditelji.

Pri nas se je politična demagogija po vojni naravnost strašno razpasla. Kadar je stranka v opoziciji, vidi in glasno poudarja vse krivice, ki se nam gode in obljubuje, kako bo takoj vse boljše, ko pride ona »na vladu«. Ko se pa to zgodi, so vse te krivice pozabljene na mah, in potem svoje razočarane pripadnike tolaži, da »ne gre vse čez noč«, pa čeprav traja ta »noč« leta in leta. Ko se pripadniki naveličajo teh izgovorov, se začne pa druga pesem: »Bodite zadovoljni, da smo sploh v vladi, če boste zahtevali preveč, pride ta in ta bavlav«. Tudi z Bosno in Bosanci je bilo slično. Od leta 1920.—1935. se je zidalo železnice v

Srbiji za	din 2.852.000.000
v Bosni za	„ 142.000.000
v Sloveniji za	„ 69.000.000

Čeprav je bila Bosna torej vendarle precej na boljšem kakor mi, je bila pa naproti Srbiji tudi hudo, hudo zapostavljena. Ko je prevzel ta resor dr. Spaho, je takoj znal najti potov in sredstev, da je to zapostavljanje vsaj v lastnem resoru res odpravil dobesedno čez noč, kajti od vseh železnic, ki se danes zidajo v Jugoslaviji, se jih zida

v Srbiji	22%
v Bosni	54%
v Sloveniji	5%

Sličen je tudi program železniških del za prihodnja leta, ki predvideva za

Srbijo	55%
Bosno	33%
Slovenijo	4%

Kakor nam te številke kažejo, dr. Spaho svoje Bosne in svojih muslimanov ni samo »ljubil«,

Vabilo

Zadnje številke »Slovenije« smo poslali na ogled nekaterim, ki mislimo od njih, da jih bo zanimal list, njegova smer in njegova načela. Tem pošiljamo hkrati vabilo za naročilo in položnico s prošnjo, da plačajo naročnino.

Tistim pa, ki so list že dolgo časa prejeli, ne da bi se bili odzvali vabilu na naročbo, bomo list s pričujočo številko nehali pošiljati.

Uprava tedinika »Slovenije«.

temveč je znal to svojo ljubezen tudi prav otipljivo dokazovati in uresničevati, zlasti če na drugi strani premislimo, da smo imeli Slovenci že tudi dvakrat v rokah prometno ministrstvo, a se ni naredilo tedaj v Sloveniji niti pedi železnice. Te misli so se nam vzbudile ob nenadni smrti dr. Spaha.

V. Z. Ž.

Agrarna struktura Slovenije v primerjavi z nekaterimi drugimi deželami*

(Konec.)

II.

Na podlagi priobčenih statističnih podatkov ugotavljamo nekatera značilna dejstva o agrarnem sestavu posameznih držav, oziraje se pri tem na slovenske razmere.

Jugoslavija ima po tej statistiki nasproti Sloveniji znatno večji odstotek malih kmetij in znatno manjši odstotek velikih kmetij in veleposestev. Nekoliko večje število pritlikavih obratov v Sloveniji izvira od večje industrializacije dežele, kjer je zato sorazmerno več delavstva s pomožnimi zemljiškimi gospodarstvi. Večji odstotek večjih posestev v Sloveniji ima svoj delni vzrok v manjšem obsegu orne zemlje in manjši plodnosti zemlje v gorskih predelih dežele.

Bolgarska je dežela malih in srednjih kmetij. Velikih kmetij je neznatno število, veleposestev nič. Od leta 1897. do leta 1934., od katerega leta so podatki za to državo, se je povprečni obseg obratov počasi, a stalno manjšal, deloma kot posledek razvojnega procesa dekoncentracije zemljišč, deloma kot posledek agrarne reforme, ki je posestva od 50 ha naprej tako po številu kakor po obsegu za polovico zmanjšala. V primeru s Slovenijo ima Bolgarska sorazmerno dokaj večje število malih kmetij.

Nemčija. V Nemčiji pada v oči veliko število pritlikavih obratov. Deloma je to posledek metode popisa, ker so bili popisani celo najmanjši vrtovi, deloma pa izvira to število iz močne industrializacije Nemčije, kjer je veliko število delavcev in uslužbencev s pomožnimi gospodarstvi. Na drugi strani je občutna razlika med Nemčijo in Slovenijo glede števila in še bolj glede obsega veleposestev. Blizu 40% vse kmetijske zemlje je v Nemčiji v rokah veleposestnikov in dobrih 24% odpada na veleposestva nad 500 ha, medtem ko znaša v Sloveniji delež veleposestev od 100 ha navzgor samo 13% celotne kmetijske zemlje. Nasproti Nemčiji je razdelitev zemlje v Sloveniji bolj enakomerna in pravim kmečkim obratom pripada sorazmerno več zemlje. Omeniti je, da v Nemčiji zemlja počasi uhaja iz območja veleposestev, da pa raste polagoma delež velikih kmetij na skupni zemlji.

Italija. Če primerjamo Italijo s Slovenijo, pridemo do podobnih ugotovitev kakor pri Nemčiji. Tudi Italija ima sorazmerno več pritlikavih gospodarstev in več veleposestev nad 100 ha. Na veleobrate od 500 ha navzgor ne pride nič manj kakor 24,4% vse kmetijske zemlje, v Sloveniji samo 7%. Srednje in velike kmetije so pri nas dosti močnejše zastopane kot v Italiji.

Češkoslovaška. Povprečni obseg kmetijskih obratov je bil v bivši Češkoslovaški približno isti kakor v Sloveniji, razlika v kmetijski strukturi pa je precejšnja. Število pritlikavih obratov je v Češkoslovaški večje, delež srednjih in večjih kmetij na skupni zemlji pa je dosti manjši, ko pri nas. Zato pa pripada veleposestvom skoraj 40% vse zemlje, več ko v Nemčiji in Italiji in od tega nič manj ko 28,7% veleposestvom od 500 ha navzgor.

Poljska. Še bolj veleposestniška je Poljska. Primerjava s Slovenijo vodi do ugotovitve, da ima Slovenija neprimerno večji odstotek velikih kmetij ko Poljska, zato pa je tu izredno močno zastopano veleposestvo, ki zavzema 44,8% skupne zemljiške površine — najvišji odstotek od vseh doslej imenovanih držav. (Podatki za Poljsko ne upoštevajo uspehov agrarne reforme po letu 1921., ki pa ne bodo dosti vplivali na agrarni sestav države.)

Francija. V Franciji je povprečni obseg kmetijskih obratov precej višji ko v Sloveniji. Veleposestev nad 500 ha pa je neznatno število, v odstotkih manj ko v Sloveniji. Odpravila jih je bila že velika revolucija. Pač pa so v Franciji močno zastopane velike

kmetije, bolj ko v Sloveniji ali kateri drugi doslej analizirani deželi. Zato pa je malih kmetij sorazmerno precej manj ko pri nas. Precej visoko je število pritlikavih obratov. Težišče francoskega kmetijstva je v srednjih in velikih kmetijah, na katere odpada ¾ vse zemlje. Življenjski pogoji kmetijstva so v Franciji ugodni in o kakih preobljudenosti ni sledu.

Danska ima izmed doslej imenovanih držav največji povprečni obseg obratov. Zemljiška površina je tu najbolj enakomerno razdeljena. Skoraj 80% odpada na obrate od 5 do 60 ha, in nikjer drugod ne prevladujejo srednje in velike kmetije v taki meri ko na Danskem. Malih kmetij je sorazmerno dosti manj ko v Sloveniji in na veleposestva odpada komaj 6,6% zemlje nasproti 13,1% v Sloveniji. Danska je dežela trdnih kmetij, orne zemlje je neprimerno več, ko pri nas, in plodnejša je, vnovčevalni pogoji za kmetijske proizvode pa so zaradi bližine angleškega trga izredno ugodni.

Angleška velja za deželo velikih posestev. Povprečni obseg obrata je tam štirikrat večji ko v Jugoslaviji, vendar je zemlja bolj enakomerno razdeljena ko v marsikateri drugi deželi, in na veleobrate pride manjši delež skupne zemlje (22,9%) ko v Poljski, Nemčiji, Italiji in Češkoslovaški. Malih kmetij je malo, zato pa je več velikih, a tudi srednja kmetija je dobro zastopana. 40% vseh obratov in 40% vse zemlje odpada na kmetije od 8 do 60 ha. V Sloveniji pride na obrate do 20 ha 56% vse zemlje, v Angliji 16%, na obrate od 20 ha navzgor, torej v Angliji 84%, v Sloveniji pa 44%.

Zedinjene države Amerike. Povprečni obseg obratov (63,5 ha) presega daleč največji povprečnik v Evropi. Nič manj ko 54,8% vse zemlje odpada na veleposestva od 105 ha naprej, torej za 10% več ko v Poljski. Zedinjene države so dežela velikih farm in kmetijskih »tovarn«. Kljub temu so tudi v tej veleposestniški državi najštevilnejše kmetije od 8 do 70 ha (66%), dasi predstavljajo samo eno tretjino vse zemlje.

Primerjava s Slovenijo nam daje to sliko: V Sloveniji pripada 92% vseh obratov in 56% vse zemlje obratom izpod 20 ha, v Zedinjenih državah komaj 37,5% od skupnega števila in le 5,7% od skupne površine. Obratno: v Zedinjenih državah ima 62,5% vseh obratov več ko 20 ha in njih površina znaša 94% vse kmetijske zemlje, v Sloveniji ima komaj 8% vseh obratov več ko 20 ha in njih površina znaša le 44% celotne zemlje.

Indeks agrarne neenakosti.

Primerjava povprečne velikosti obratov ne zadostuje za spoznanje agrarnega sestava neke dežele, podatki o razdelitvi obratov na velikostne skupine pa ne dajo dovolj prijemljive in poenostavljene predstave o tem sestavu. Zato uporablja avtor še druge načine primerjave.

V posebni statistični razpredelnici primerja za Jugoslavijo, Slovenijo in Nemčijo, delež vsake skupine na skupnem številu obratov in njenim deležem na skupni površini v odstotkih in potem ugotavlja za vsako skupino razliko v odstotkih. To razliko imenuje agrarne »škarje« in jo ponazorjuje v posebnih diagramih. Agrarne škarje na svoj način predložujejo agrarni sestav dežele, a tudi one ne dajo primerne indeksa za presojo tega sestava.

Za agrarno strukturo je najbolj značilno, kako je zemlja enakomerno, oziroma neenakomerno razdeljena med posamezne obrate. Prav ta neenakost, oziroma neenakomernost pa se da izraziti s številom, ki predstavlja merilo za odklone obratov od aritmetičnega povprečja obsega vseh obratov. Kot merilo teh odklonov služi povprečni kvadratični odklon, ki mora upoštevati relativno težo posameznih skupin in se označuje z grško črko delta.

Ta izraza odklon obratov v absolutni obliki, v našem primeru v ha, kaže nam torej, za koliko so obrati povprečno oddaljeni navzgor in navzdol od aritmetič-

* Primerjaj: Aleksander Bilimović, Agrarna struktura Jugoslavije in Slovenije v primerjavi z agrarno strukturo nekaterih drugih dežel. Svoje bralce opozarjamo, da je Societalno-ekonomski institut v Ljubljani, Copova ul. 3, dal ponatisniti to razpravo kot poseben zvezek Zbirke študij SEI. Cena knjige je 8 din. Bralcem, ki bi se hoteli o stvari podrobneje poučiti, jo priporočamo.

nega povprečka. Čim večji je ta, za tem več ha se oddaljujejo obrati od povprečka, tem večja je absolutna neenakost obratov.

Za primerjavo pa nam ta ne more služiti, ker so v eni deželi obrati sploh manjši, v drugi pa večji, in je torej tudi povpreček neenak. Za primerjavo nam služi ¹, ki izraža odklon od povprečka, torej neenakost obratov v odstotkih. Potemtakem je oziroma ¹ indeks, ki nam predločuje neenakost kmetijskih obratov in s tem agrarno strukturo dežele. Če bi bili vsi obrati v kaki deželi enaki, bi bilo kakor ¹ = 0.

Absolutna neenakost () je najmanjša v Bolgariji in sicer + 8,2 ha. Za njo se vrstijo: Jugoslavija + 16,0 ha, Slovenija + 22,9 ha, Danska + 23,6 ha, Francoska 30,3 ha, Italija 35,3 ha, Angleška + 45,7 ha, Češko-Slovaška + 57,1 ha, Nemčija + 58,7 ha (obrati od 0,51 ha naprej), Poljska + 69,3 ha, USA + 299,3 ha. Poljska, Češko-Slovaška in Nemčija imajo med evropskimi državami največjo neenakost obratov.

Za primerjavo so odločilnejše relativne številke. Relativna neenakost obratov (¹) je v posameznih državah tale:

Danska	+ 157,9 % ali 53
Bolgarska	+ 168,1 % ali 57
Angleška	+ 192,7 % ali 67
Francoska	+ 259,0 % ali 87
Slovenija	+ 275,9 % ali 93
Jugoslavija	+ 296,3 % ali 100
Nemčija (obrati od 0,50 ha)	+ 467,3 % ali 158
USA	+ 471,3 % ali 159
Italija	+ 543,1 % ali 183
Češko-Slovaška	+ 696,3 % ali 235
Nemčija (vsi obrati)	+ 722,0 % ali 244
Poljska	+ 746,0 % ali 252

Pripomba: Vzporedno smo navedli še indeksne številke za in ¹, vzevši jugoslovanska in ¹ za 100.

Relativna neenakost kmetijskih obratov je torej najmanjša na Danskem in Bolgarskem, nato na Angleškem in Francoskem, šele potem pride Slovenija. Največja neenakost je na Poljskem, ki ji sledita v tem pogledu Nemčija in Češko-Slovaška. (Za Nemčijo velja to le, če štejemo vse obrate.)

Še na en način se da z enim samim številom izraziti agrarna struktura neke dežele, to je z indeksom

† Dr. Franc Derganc

Dne 30. rožnika t. l. zvečer je umrl v Ljubljani znani slovenski zdravnik, modroslovni pisatelj in kulturni delavec, šef-primarij v pok. in lastnik sanatorija »Emone«, dr. Franc Derganc. Bil je nadpovprečen mož z veliko izobrazbo in znanjem ter eden izmed najboljših znanih slovenskih medicincev, čeprav se ni silil po sejmarsko, kot je dandanes navada, v javnosti v ospredje, posebno pa ne v zadnjih letih, ko je živel samo za svoj poklic in modroslovje.

Dr. Derganc je bil od vsega začetka velik prijatelj našega tednika »Slovenije« ter tudi naš sodelavec, ki je v »Sloveniji« priobčene daljše in krajše sestavke podpisoval z različnimi pseudonimi. Ena izmed daljših njegovih stvari, ki jih je priobčil v »Sloveniji«, je »Črtomirjeva vrnitev«.

Dr. Derganc je bil rojen 26. svečana l. 1877. v Semiču v Beli Krajini, obiskoval je gimnazijo v Novem mestu in jo končal v Ljubljani, promoviral je pa na dunajskem vseučilišču leta 1903. V mladih letih je zlagal tudi pesmi, ki so zbudile precej zanimanja. Po letih je spadal v krog Cankar-Kette-Murn-Župančič, stvarno pa ne, ker je bil samosvoj človek, ki je povrh kmalu pustil

koncentracije zemljiške površine, ki se v statistiki označuje z R. Razlaga tega indeksa v razpravi in primerjave indeksnih števil tu ne moremo posneti.

Nekaj zaključkov.

H koncu razprave ugotavlja avtor, da trpi izmed desetih analiziranih držav troje na preobljudenosti, to so Bolgarska, Jugoslavija in Poljska. Od teh dežel ima Bolgarska najmanjšo neenakost obratov, Poljska pa največjo. Imamo države z veliko gostoto prebivalstva in močno neenakostjo kmetijskih obratov, kakor je Nemčija, a vendar ne čutijo nobene preobljudenosti. Njen vzrok torej ne more biti agrarna struktura in tudi ne prevelika gostota prebivalstva. Rešitve vprašanja, kam z našim presežkom kmečkega prebivalstva, torej ne moremo iskati v bolj enakomerni razdelitvi zemlje. Glavno zdravilo pa moramo iskati drugod. Avtor priporoča tele:

1. Melioracije v večjem obsegu in po strogo izdelanem načrtu. S tem bi pridobili za kmetijstvo veliko nove, doslej neizkoriščane zemlje.

2. Intenzifikacijo kmetijstva in preusmeritev sedanje preveč enostranske proizvodnje.

3. Pospeševanje razvoja rudarstva, industrije, obrti, prometa, trgovine in drugih pridobitnih panog, ker bi pritegnilo presežek kmečkega prebivalstva in morda izmed vseh zdravil največ zaleгло.

S tem zadnjim nasvetom je izrekel avtor neko misel, ki je bila v tem listu že večkrat omenjena, ki pa bi se dala uresničiti pri nas v Sloveniji le, če bi imeli v svojih življenjskih zadevah dovolj samostojne besede, da bi mogli svoje gospodarstvo urejati po načrtu in razvoj premišljeno usmerjati v zaželeno smer.

*

Popravi.

Pri tisku prvega dela sestavka se je primerilo nekaj napak. V uvodnih pripombah naj stoji namesto: »Za druge države in za Slovenijo odpade na kmetijske obrate 80 % vse površine« pravilno po rokopisu tole: Za druge države in za Slovenijo so podatki prepričevalnejši. V Sloveniji odpade na kmetijske obrate 80 % vse površine.

Tam, kjer govori sestavek o statistiki za Dansko, Anglijo in USA, bi moralo stati namesto: »Prof. dr. Bilimovič jih primerja s podatki Slovenije« pravilno: »Prof. dr. Bilimovič jih primerja s podatki Jugoslavije«.

V pregledni statistiki raznih držav bi moralo nad prvo kolono stati namesto »1 ha« pravilno »do 1 ha«.

liko in se posvetil znanosti. Že leta 1901. je začel izdajati na Dunaju svoj obzornik »Jug«, v katerem je začel obravnavati kulturno-politična in modroslovna vprašanja. Oprijel se je zdravniške vede in poskušal slovensko zdravstvo spraviti na višjo stopnjo. Bil je šef-primarij na kirurškem oddelku ljubljanske splošne bolnišnice, bil je tudi ustanovitelj in prvi urednik »Zdravniškega vestnika« in predsednik »Slovenskega zdravniškega društva«. Boril se je za ustanovitev II. kirurškega oddelka v ljubljanski splošni bolnišnici, ker je že pred desetletji spoznal, da je potreben, bo pa njegova misel uresničena šele letošnjo jesen. Zasnoval je tudi zdravniški stanovski red, ki je bil sprejet v dokončni obliki na letošnjem zborovanju slovenske zdravniške zbornice. Kot kirurg je iznašel subserozno appendektomijo — metodo, ki je v danem primeru najumestnejša. Znan je postal kot operater slepiča, in njegov način operacije slepiča je visoko cenil tudi berlinski profesor kirurg dr. A. Bier, znan kot svetovna kapaciteta. Dr. Derganc je bil pripadnik znanstvene medicine, t. j. zdravništva, ki ima za osnovo pozitivno znanost. Pri tem je pa imel dušo za prav tako evidentno in pozitivno

Darila te vrste se pojavljajo vedno pogosteje v izložnih oknih slovenskih trgovin. Včasih narejajo vtisk, ko da razkazuje kaka pivnica svojo posodo ali se pripravlja velika vinska pokušnja. Moral bi imeti dobro utrjen želodec, tisti »starček iz doljenjskih vinskih goric«, ki bi hotel zmagati najmanjšega. Večjega bi komaj nesel praznega oprtja.

Človek z naravno pametjo bi sodil, da so naši športni »savezi« in »podsavezi« navadna pivska zveza. Največkrat so njih darila brez vsakršne umetniške vrednosti, navaden industrijski izdelek, ki gre denar zanj v — tujino. Cenejši domači keramični izdelki bi jim bili v vsakem pogledu kos. Sicer pa: kakšen smisel ima obdarovanje treznega zmagovalca s simbolom pijanstva? Kaj, če bi za spremembo poskusili z darili v obliki zbranih del domačih pisateljev?

Za zaključek še besedo o darilih ljubljanske velesejmske uprave. Njo zadene krivda le toliko, kolikor ne pregleduje darovanim konjem zobe.

Moravska, torej srbska banovina, je poklonila kot dobitke izžrebanemu obiskovalcu ljubljanske velesejme 21 dnevno oskrbo in zdravljenje v Niški banji, uprava hotela Union na slovenskem Bledu pa — 2 dnevne počitnice. Vzemimo, da bi sreča, postati gost slovenskega hotela, zadela Ljubljancina, gost srbske Niške banje pa profesorja v Murski Soboti; Ljubljancina, celo tak, ki ni bil še nikdar na Bledu, bi najbrž dejal: »Hvala lepa za tako darilo,« in bi ostal doma. Ne glede na drugo bi imel že samo s preskrbo »po-

Toliko dalj časa bo trpelo perilo

če vzameš vedno

SCHICHTOVO

TERPENTINOVNO MILO

in za namakanje ženske hvala

kot tvarnost, ne da bi se bil spuščal v vprašanja o bistvu obeh, in poglabljaj se je v prav najbolj otipljive metode zdravljenja v kirurgiji prav kakor v najmanj otipljive v psihoterapiji. Pri zadaval se je za splošno zdravstvenost, za osnovno higieno in skrb za bolnika, in je kot eden izmed prvih med slovenskimi zdravniki pisal o tem poljudne sestavke za preprosto ljudstvo tudi na prigovarjanje dr. Janeza Evang. Kreka, s katerim so ga vezale prijateljske vezi. Strogo znanstvene medicinske obravnave je priobčeval v »Zdravniškem vestniku« in v hrvaščini v »Liječniškem vjestniku«, pa tudi v nemških zdravniških obzornikih »Wiener klinische Wochenschrift«, v »Zentralblatt für Chirurgie«, v »Münchener medizinische Wochenschrift« in v »Archiv für klinische Chirurgie«.

Modroslovne sestavke je priobčeval v »Ljubljanskem Zvonu«, v »Učiteljskem tovarišu«, posebno pa v »Popotniku«. Dal je pa svoje stvari tudi v »Slovenca«, »Dom in svet« itd. Največje Dergancovo modroslovno delo je knjiga »Svetozor«. Znana je tudi njegova brošura »Borba zapada in vzhoda«, ki je bila kritično ocenjena tudi v »Sloveniji« l. 1933., pri čemer je bilo zavzeto tudi zoper nekatere Dergancove trditve nasprotno stališče. Dr. Derganc se je zavzemal kot mislec za praktično pravost ter je bil nasprotnik skepticizma in dogmatizma. Bil je zoper agnosticizem, ki uči, da v poslednjih bistvenih stvareh ničesar ne vemo in da nikoli ne bomo vedeli. Pobijal je »nadčloveštvo«, ki preveč poudarja individualnost, ki se dostikrat izmaliči v brutalnost, sebičnost in vladanje močnejšega nad šibkejšimi. Zato je tudi zavračal Darwinov nauk, da je gibal vsega življenja boj za obstanek in ugotavljal, da se ta boj ne uveljavlja izključno ne v naravi ne v človeštvu, ker delujejo druge moči n. pr. altruizem. Učil je, da je v človeškem rodu 25 % podpoprečnikov, 25 % nadpoprečnikov, 50 % je pa sredina. Človeški rod se da izboljšati z vzgojo (evgenetika), pri čemer se je posebno skliceval na izsledke ruskega fiziologa Pavlova. Zato je tudi zahteval preuredbo šolske vzgoje in ocenjeval pomena sokolstva, kakor ga je pojmoval in učil Miroslav Tyrš. Zato dr. Derganc tudi ni zaničeval slovenstva in je stal na stališču, da bodi sokolstvo nositelj slovenstva in evgenetike, ne pa

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Leona XIII. so se ob njegovi 80. življenjski obletnici spomnili vsi vladarji sveta, krščanski in nekrščanski; celo mikado in turški sultan. Daril je deževalo z vseh strani. Razporejena po njih pravem namenu bi dala zanimivo podobo. — Viljem II. je nekoč razveselil Abdula Hamida z jako pomenljivim darilom: poslal mu je — strojico. Tej je sultan lahko pogledal na zobe.

Nekemu ljubljanskemu poštarju je dovolil Franc Jožef za njegovo dolgoletno zvesto službovanje nošenje starega zgodovinskega kroja — poštnega vozarja. Stroški za kroj so šli iz državnega zaklada. Med vojno je imenoval za 50 letno službovanje nekega orožniškega stražmojstra za poročnika. Leta 1917. je obdarovala cesarica Zita ranjence po ljubljanskih bolnišnicah — z otroškimi orglicami.

Zadnji čas so prišla v navado še druga čudna darila. Njih začetniki so bili stari Germani. Spomin na tiste čase je še ohranjen med Nemci v »ribanju salamandra«. Bivši ljubljanski Turnverein je imel zraven Turn-, Säckel- in drugih »wartov« tudi Kneipwarta. Ta panoga dejavnosti je bila tako »važna«, da je izdajal celo »Kneipbibel«. Te pa ni zamenjati s knjigami župnika S. Kneippa, ki je zdravil Nemce z vodo.

trebnih« papirjev toliko stroškov in sitnosti, da bi potreboval nekaj dni oddiha. — Profesor v Murski Soboti pa bi nabasal kovčeg in se odpeljal s prvim vlakom. Na postaji bi se poslovil: »Po-zdravljeni in na svidenje! Upam, da bom toliko prihranil, da vam bom lahko vse vrnil.« — Če bi hotelska uprava sama izvršila reklamo, ki so jo zanjo opravili velesejmski lepaki, bi morala šteti tisočake — tako je pa bilo zastonj, pa še na glas je prišla kot — dobrotnik.

on si ogleda dar in »dobrotnika«, ravna joč se po tisti, da »zastonj še mačke ne švigajo«. Darovanemu konju bi pregledal ne le zobe, ampak tudi kopita, smrček in še kaj. Odklanja šopek z bombo, ne mara s konjem še smrkavosti.

Drugače izobraženec. On pravi in uči še druge: Kdor ni zadovoljen z malim, ni vreden velikega. Konja vzame s hvaležnostjo in ga postavi v hlev brez ogleda. Dobi zausnico, zahvali se in molči, da se izkaže vrednega še brce.

Ud je narodnoobrambne organizacije. Mogoče celo odbornik. Odrine svoj obolus, pride na sejo, glasuje — žrtvoval je čas in denar, delajo naj drugi. Tako »delajo« mnogi, večina.

Kmet, preprost človek sploh, je bolj previden:

Nihče ne gleda na zobe tujemu tisku, ne tistemu, ki je zastonj, ne tistemu, ki se ponuja drag ko žefran. Med seboj pa škilijo drug drugemu v lonec. Samo beseda, preživ nagelj ali racmanov krivček, pa zasmrdoha takle nos prevratneža, srbofoba, boljševeka. (Dalje prihodnjič.)

kaj čisto nasprotnega, Slovenstvo mu je bilo naravno izhodišče za dejavnost našega človeka, zato je v osebnih pogovorih poudarjal: le kot Slovenec sem lahko južni Slovan, Slovan in človek. Slovanstvo je gledal bolj idealno kot stvarno. Pohijal je pa marksizem, češ da je judovski. Nasproti geslu: »Ignoramus et ignorabimus« (ne vemo in ne bomo vedeli), je postavil drugo: Ignoramus, sed noverimus (sedaj ne vemo, bomo pa pozneje spoznali). Zato ne smemo zavračati skupnega umstvenega dela.

Dr. Dergančev modroslovni sestav je bil še zmerom v razvoju. Imel je pa še celo množico modroslovnih načrtov, ki bi jih bil izvršil, če bi ga ne bila prehitela zgodnja smrt. Bil je redni ud »Filozofskega društva«.

Bil je v bistvu verski človek in je verstvo

pripisoval velik pomen za človeštvo. Bil je pa za ločitev cerkve od države, kakor njegov dobri znanec dr. Janez Evangelist Krek. Zagovarjal je avtonomno etiko, veljavo časti in poštenja.

Zanimal se je za vsa slovenska kulturna prizadevanja. Za knjištvo in oblikujočo umetnost. Oboje je tudi stvarno podpiral, hotel je pa pri tem ostati skrit. Na zunaj ni bil vedno borben. Bil je stojičen duh, ki je gledal na svet in razvoj brez osebnih želja.

Zdravnik, modroslovec in kulturni delavec dr. Franc Derganec je bil po prepričanju Slovenec, naš človek, čeprav ni hotel javno nastopati kot »slovenoborec«. Bodi zvestemu prijatelju in sodelavcu »Slovenije« lahka »groba odeja« v slovenski zemlji, kjer je bil pokopan 2. malega srpana pri sv. Križu v Ljubljani.

Opazovalec

Belgrajski fondi in slovenščina

Veliki denarni zavod Privilegirana agrarna banka, a. d. z osnovnim kapitalom 700 milijonov din, v Belgradu, ki je prevzela razdolževanje kmečke posesti Jugoslavije, ima poseben fond, iz katerega dobivajo nagrade agrarnopolitične razprave o Jugoslaviji in njenih posameznih delih. To je bilo meni že dolgo znano in tega sem se domislil sedaj, ko sem napisal razpravo: »Jedro kočevskega vprašanja. Zgodovina, sedanjost in preteklost kočevskega gospodarstva iz njegovih prirodnih in socialnih podlag«. Ta spis je izšel v izdaji Družbe sv. Cirila in Metoda v »Kočevskem zborniku«, oziroma v posebnem natisku na 43 straneh velike osmerke, a njeno vsebino je ves naš dnevni, kakor revijalni tisk ocenil soglasno za odlično.

V krepki državljanski zavesti, da imajo številni belgrajski fondi namen, na podlagi enakopravnosti in kvalitetnega tekmovanja podpirati in nagraditi razprave iz prav vseh delov Jugoslavije, torej tudi slovenskih, sem se 10. junija t. l. obrnil do te banke s ponudbo, da mojo omenjeno razpravo strokovno oceni in me nagradi morda na ta način, da mi odkupi primerno število knjig.

Ta banka ima celo svoj oddelek za studije, pa bi človek pričakoval, da se bo v njem le našel nekdo, ki bo mojo razpravo prečital ter nato povedal oceno. Že če bi si vzela eno minuto in bi preletel z očmi 23 naslovov kazala, bi spoznal, da gre za eminentno agrarnopolitično študijo, vredno primerne nagrade. Ali stanje, v kakršnem je bil izvod knjige vrnjen, mi priča, da se v tem pogledu ni hotel nihče niti najmanj potruditi.

Moj dopis banki je bil pač slovenski, in očitno je že samo to dejstvo gospode v oddelku za studije zbadlo tako neprijetno, da so me po 14 dneh obvestili, da je moja prošnja-ponudba glede odkupa knjige odbita.

S podpisi treh gospodov opremljeni odgovor me prosi na koncu, naj jim z obratno pošto potrdim prejem vrnjene knjige. T stvar si hočem prihraniti in jo nadomestiti s tem javnim opozorilom, namenjenim vsej naši misleči in prizadevni politični javnosti.

Dr. Jože Rus.

Umetno narejene avtoritete

»Samouprava« od 4. t. m. prinaša uvodnik pod naslovom »Zmeraj z ljudstvom!«. V njem se »Samouprava« močno vnema za ljudstvo in demokracijo in pravi tudi tole:

V zadnjih letih se je pri nas začela uvajati neka moda, ki ne odgovarja niti naši miselnosti niti našemu izročilu. To je moda umetno narejene avtoritete in čaščenja posameznih strankarskih osebnosti.

»Samouprava« je danes zoper to modo in zoper take samozvane voditelje in meni, da so se vsi taki poskusi razbili »ob jekleni volji vseh udov naše Stranke«, pri čemer naj samo še pripomnim, da velika začetnica pri Stranki ni morebiti kakšna pisna ali tiskovna pomota.

Včasih, in ni še tako dolgo tega, je znala »Samouprava« precej drugače pisati. Navduševala se je za fašistične sestave, in skoraj dan za dnem je prinašala slike Stojadinovića in hvalila njegove voditeljske sposobnosti, tistega Stojadinovića, ki se je dal po fašističnih vzorcih po-

zdravljati z zbornim pozdravom: vodja, vodja, vodja. A seveda tudi tistega Stojadinovića, ki se je takoj pogreznil v ničnost, ko mu je zdrknil pendrek iz rok.

Zaradi lojalnosti pa naj vendar tudi dostavimo, da se ni »Samouprava« v vsem dovolj dolgem sestavku niti enkrat spozabila, da bi bila imenovala Stojadinovićevo ime, čeprav je bil ravno on človek, ki je imel vse tiste lastnosti in ambicije, ki jih danes »Samouprava« pobija kot naperjene zoper našo miselnost in izročilo.

Okoli sporazuma

»Hrvatski dnevnik« od 4. t. m. piše o napetem političnem položaju in o sporazumu. Pri tem navaja tudi »Slovenca«, ki pričakuje, da bo ta sporazum v kratkem sklenjen na podlagi široke narodne samouprave, pa meni:

Že 20 let širijo iz Belgrada načrte o nekih »širokih samoupravah«. Sedaj jih je tudi »Slovenec« naložil na svoj voz. Menda zato, da tudi on nekaj »vozi«.

Vsak pameten človek ceni visoko sporazum v življenju ljudi, zlasti v političnih opravilih. V soboto je bivši angleški zunanji minister Eden, govoreč o sporazumu med narodi, rekel tudi te besede: »Ne more biti sporazuma, če se hočejo spori reševati s silo in če se ne spoštujejo že doseženi sporazumi«. On je to govoril s stališča meddržavne politike, toda njegove besede imajo enak pomen na področju notranjega političnega življenja vsake posamezne države. O tem mislimo vsi enako. Zato ne morejo nobena razpoloženja spremeniti smeri pota hrvaškega naroda. On je prepojen z mislijo svojega svobodnega razvoja in napredka, z mislijo svobode in pravice. Pod vodstvom predsednika dr. Mačka hoče tudi tak ostati, naj pridejo kakršni koli časi.

V zadnjem času se večkrat širijo vesti, ko da bi stali tik pred sporazumom s Hrvati. Hrvatje so sicer zmeraj izjavljali, da jim o tem ni nič znanega, da se dejansko ne vrše nobena pogajanja, ki povrh tudi potrebna niso. Kajti dr. Maček in vladni predsednik Cvetković sta vsebino sporazuma že tako natančno določila in se domenila o njem, da dejansko ni treba drugega, kakor da ga sprejme nasprotna stran. Da bi pa popuščali od svoje svobode in pravice, to jim ne prihaja

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

na misel. Zato zavračajo zlasti tisto gumijasto besedo o »širokih samoupravah«, to najbolj pristno iznajdbo jugoslovensko-velikosrbskih centralistov, ki ji po pravici ne gre nobena vera, saj za njeno širokostjo vseh dajset let tako niso drugoga delali, kakor dalje centralizirali. Hrvatje torej nočejo drugega, kakor da se izvrši sporazum, sklenjen med dr. Mačkom in Dragišo Cvetkovićem, ki že glede na funkcijo zadnjega očitno ne more biti škodljiv za državo, in da se spletkarjenje zoper ta sporazum že kedaj neha. Široke samouprave pa naj si zataknejo unitaristi za klobuk.

Mali zapiski

Spet neka centralna zadeva

Vsak uradnik, vsak upokojenec ve, kako se je ustanovila Nabavljalna zadruga za državne nametščence. Cela leta so se jim mesec za mesecem uradoma odtrgovali občutni prispevki zanj, vsakemu in vseeno, če bo imel kaj od nje ali nič. Ali šlo je za imenitno centralno zadevo, kjer je že dolga vrsta ljudi čakala, da začne ta denar »upravljati«.

Te dni se je zgodilo, kakor se je zgodilo že mnogokrat pri mnogih takih organizacijah. Zadruga je sklenila veliko kupčijo za drva: kar za 400.000 dinarjev, in sicer z nekim Kovačevićem. Ta je kupčijo sklenil, ne da bi bil drva sploh imel. Tako je nazadnje stvar le morala priti na dan. Pri tem pa je prišlo na dan tudi, da je Kovačević izplačal udom upravnega odbora provizijo 50.000 dinarjev.

Centralizem! In samoobsebnost nasledek njegov!

In spet kedaj moramo reči: Kdor je kaj drugega kedaj pričakoval, je bil ali političen otrok ali pa je hotel biti sam zraven udeležen.

Celostnost ne pozna izjem

Nemške oblasti so zasegle nadškofijsko palačo v Salzburgu za potrebe narodno-socialističnih SS krdel.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja izbrani spisi

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljše narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelè, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

VLOGE

na knjižice in tekoče račune obrestujejo najugodnejše

POSOJILA

dajejo proti zadostnemu kritju

VREDNOSTNE PAPIRJE

kupujejo, prodajajo, lombardirajo in posojajo

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

LJUBLJANA • MARIBOR • CELJE • KOČEVJE